

บทที่ 3

หลักการดำเนินคดีอาญา

3.1 หลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการทั่วไป

โดยทั่วไปพนักงานอัยการมีหลักการดำเนินคดีอาญาอยู่ 2 ระบบ คือ หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) กับหลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจ(Opportunity Principle)

3.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) เป็นการบังคับให้ไปตามตัวบทกฎหมายอย่างเคร่งครัด

ในประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายมีหลักอยู่ว่า เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่มีหน้าที่ต้องดำเนินการสอบสวนโดยไม่คำนึงว่าจะมีการร้องทุกข์กล่าวโทษหรือไม่ และเมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ามีความผิดควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดกฎหมายจริง พนักงานอัยการต้องยื่นฟ้องคดีต่อศาลเสมอ ซึ่งถือว่าเป็นหลักประกันแห่งความเสมอภาคตามกฎหมาย ทั้งป้องกันมิให้เกิดการใช้อิทธิพลที่มีขอบด้วยความยุติธรรมต่อการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ และเมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาลแล้วจะถอนฟ้องไม่ได้ เพราะถือว่าคดีอยู่ในอำนาจของศาลแล้ว ซึ่งแสดงถึง “หลักเปลี่ยนแปลงไม่ได้”(Immutabilitätsprinzip)¹ ที่ถือเป็นหลักประกันของหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาในแนวคิดในทางทฤษฎีทางอาญาแล้ว หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเป็นทำนองเดียวกับความคิดในทางแก้แค้น²

¹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547) น. 207.

² คณิต ณ นคร, “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ”, วารสารอัยการ, ปีที่ 5, (กันยายน 2521), น. 38.

หลักการดำเนินคดีโดยเด็ดขาดหรือหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายจะมีศาลเป็นองค์กรหลัก โดยศาลจะมีอำนาจและบทบาทตั้งแต่ขั้นสอบสวนตรวจสอบและวินิจฉัยสั่งคดี ศาลสอบสวน(Investigating magistrate)จะควบคุมการสอบสวนอย่างใกล้ชิดโดยพนักงานสอบสวน จะต้องรายงานความคืบหน้าในการสอบสวนคดีทุกระยะการจับกุมและตรวจค้นจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีหมายศาลเท่านั้น และที่ปรากฏรูปแบบชัดเจนที่สุดก็คือ การมีศาลสอบสวน ซึ่งปรากฏในหลายประเทศทางภาคพื้นยุโรปและในอเมริกากลางและใต้³ เช่น บราซิล เปรู ชิลีและคอสตาริกา เป็นต้น

การตัดสินใจว่าจะฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือไม่ จะขึ้นอยู่กับพิจารณาว่าการกระทำของผู้ต้องหาเข้าองค์ประกอบความผิดในกฎหมายครบถ้วนหรือไม่เท่านั้น ซึ่งหากพิจารณาได้ว่าการกระทำเข้าองค์ประกอบความผิดดังกล่าวแล้ว พนักงานอัยการก็ต้องยื่นฟ้องต่อศาลเสมอไป และในบางกรณีแม้พนักงานอัยการจะได้วินิจฉัยสั่งไม่ฟ้องแล้วศาลยังมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนไปพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หากศาลมีความเห็นแตกต่างจากพนักงานอัยการ ศาลก็มีอำนาจสั่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลได้⁴

การพิจารณาคดี รูปแบบและเนื้อหาของการพิจารณาคดีในระบบนี้ มีลักษณะของระบบไต่สวน(Inquisitorial System)ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัด คือ ผู้พิพากษาจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคดีนั้นอย่างกว้างขวาง โดยอาจมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีทุกฝ่ายปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อหาพยานหลักฐานมาสู่ศาลให้ได้ พนักงานอัยการและทนายความมีบทบาทเสมือนเป็นเพียงเจ้าหน้าที่ของศาลเท่านั้น การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดภายหลังการพิพากษาคดีไม่ว่าจะเป็นการลดโทษ การพักโทษ การคุมประพฤติ และในบางกรณีรวมถึงการอภัยโทษด้วย ซึ่งแม้จะเป็นการริเริ่มดำเนินการโดยฝ่ายบริหาร แต่เจ้าหน้าที่ของฝ่ายบริหารก็ต้องเสนอเรื่องราวต่อศาลเพื่อขอความเห็นชอบด้วยเสมอ

โดยที่หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายกำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีดังกล่าวมาแล้ว หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายจึงเป็นหลักประกันความเสมอภาคตามกฎหมาย และนอกจากนี้ยังเป็นเกราะคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ฟ้องร้องอีกด้วย กล่าวคือ ป้องกันมิให้มีการใช้อิทธิพลที่มีชอบด้วยความยุติธรรมต่อเจ้าพนักงานนั้น

³ Clifford A. Bowitz, Criminal Process in Latin America (New York: Oceana, 1969), p. 148.

⁴ *Ibid.*, pp. 161-164.

การฟ้องคดีตามกฎหมายนี้จึงมีผลดีตรงที่ว่าทำให้การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย (Law enforcement) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเสมอภาค แต่หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายมีผลเสียตรงที่ขาดความยืดหยุ่น และทำให้การใช้กฎหมายกระด้างเกินไป ดังนั้น แม้ในประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย ก็มีได้เคร่งครัดจนปราศจากข้อยกเว้น หากแต่ได้มีการผ่อนคลายนี้อีกตามสมควร ในประเทศเยอรมันที่ใช้หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ก็ได้มีการผ่อนคลายนี้อีกมาก โดยได้บัญญัติให้มีกรณีต่างๆ ที่เจ้าพนักงานอาจใช้ดุลพินิจไม่ดำเนินคดีหรือไม่ฟ้องโดยการบัญญัติ มาตรา 153 เอ ลงไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อ ค.ศ.1975 ทำให้ความเคร่งครัดของหลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเดิมนั้นได้หมดสิ้นไป⁵

ประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย ได้แก่ ประเทศเยอรมัน อิตาลี สเปน เชโกสโลวาเกีย โปแลนด์ กรีซ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ฯลฯ เป็นต้น

3.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity Principle)

หลักการนี้เป็นการสั่งคดีไปตามความเหมาะสม สามารถปรับเปลี่ยนไปตามข้อเท็จจริง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละคดี ได้มีความยืดหยุ่นสูง และตามนโยบายรัฐในขณะนั้น พนักงานอัยการจะใช้หลักการวินิจฉัยไปตามดุลพินิจว่า ผู้ต้องหาในคดีได้กระทำความผิดหรือไม่ จึงสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป ซึ่งมีหลักการที่แตกต่างจากหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ ถือว่าการดำเนินการทั้งปวงเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย (Law enforcement) เป็นภารกิจและความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารทั้งสิ้น ส่วนฝ่ายตุลาการนั้น ถือว่าเป็นอำนาจว่าด้วยการวินิจฉัยคดี (adjudication) ซึ่งมีเนื้อหาเป็นคนละส่วนกับการบังคับใช้กฎหมาย⁶

ระบบความยุติธรรมทางอาญาที่ใช้หลักดำเนินคดีโดยดุลพินิจ จึงเป็นระบบที่ให้เจ้าพนักงานในฝ่ายบริหารมีบทบาทเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ (Indispensable organ) ในกระบวนการยุติธรรม

การดำเนินคดีทั้งปวงตั้งแต่ขั้นจับกุม สอบสวน และบังคับคดีในระบบนี้จะอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายบริหาร ศาลจะมีบทบาทเกี่ยวข้องเฉพาะเรื่องที่กระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคล

⁵ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1, น.200-201.

⁶ Bowitz, op.cit. pp 171-172.

เช่น การจับกุม คမ်းซัง ตรวจค้น และวินิจฉัยสั่งคดี เป็นต้น เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นเจ้าพนักงาน อาจไม่ดำเนินการสอบสวนได้ และเมื่อได้สอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง เจ้าพนักงาน ก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลแต่ละคดีไป การฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ได้เปิดโอกาสให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งคดีอย่างกว้างขวางโดยพิจารณาถึงภูมิหลังของ อาชญากร สิ่งแวดล้อมตลอดจนรัฐประศาสนนโยบาย พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องในคดี บางคดีได้ แม้จะปรากฏว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอมีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดจริงโดย ให้ใช้ดุลพินิจพิจารณาตามความเหมาะสมเป็นเรื่องๆ ไป ซึ่งในการพิจารณาทางด้านสังคม ด้านรัฐ ประศาสนนโยบาย และด้านอาชญาวิทยา จะเป็นส่วนประกอบอันสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าข้อพิจารณา ด้านกฎหมาย ตลอดจนเมื่อมีการยื่นฟ้องแล้วพนักงานอัยการอาจพิจารณาถอนฟ้องในภายหลังได้

ในประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจนั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับว่า เมื่อ พนักงานอัยการมีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดกฎหมาย พนักงานอัยการจะต้องยื่นฟ้อง ผู้ต้องหาต่อศาล แต่เปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องได้เมื่อมีเหตุผลสมควร⁷ หลักการฟ้อง คดีอาญาตามดุลพินิจ อาจเรียกได้ว่าเป็นที่มาแห่งอำนาจการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ ตามปกติ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและเจ้าพนักงานได้กระทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว เห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดจริงพนักงานอัยการอาจไม่ฟ้อง หรือไม่ดำเนินคดีด้วยวิธีการใดๆ ก็ได้ โดยคำนึงถึง อายุ บุคลิกลักษณะ สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด และองค์ประกอบอื่นๆ หรือแม้ว่าพนักงานอัยการจะได้ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว หากพนักงานอัยการเห็นควรก็มีอำนาจ ถอนฟ้องได้ ในระบบนี้ทำให้พนักงานอัยการมีความรับผิดชอบมากขึ้น

ดุลพินิจในลักษณะนี้ ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ได้ก้าวไปไกลถึงขนาดให้มีการ ต่อรองที่จะยื่นฟ้องในข้อหาที่เบากว่าโดยให้จำเลยรับสารภาพ (Plea bargaining) ทั้งนี้ เพื่อหวังผล เกี่ยวกับความสะดวกรวดเร็วและความแน่นอนในการลงโทษผู้กระทำผิด

การพิจารณาคดี รูปแบบและเนื้อหาของการพิจารณาคดีในระบบนี้ เป็นลักษณะของระบบ กล่าวหา (accusatorial หรือ adversary system) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้เพื่อให้ ความจริงปรากฏ โดยพนักงานอัยการและทนายความจะมีบทบาทที่สำคัญและมีผู้พิพากษาเป็น ผู้รักษากติกา⁸

⁷ กุลพล พลวัน, “หลักการชะลอฟ้อง ,วารสารกฎหมาย , คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย 3 ,(พฤษภาคม-สิงหาคม 2520):น.22-23.

⁸ Felkenes,op.cit.p.119.

ในระบบนี้ศาลไม่มีอำนาจก้าวล่วงเข้าไปตรวจสอบ(review)ดุลพินิจของเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร การควบคุมดุลพินิจดังกล่าวกระทำในรูปของการควบคุมภายในองค์กรหรือควบคุมตามสายงานการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดภายหลังการพิพากษาคดีในระบบนี้ ภาระหน้าที่ของศาลจะสิ้นสุดลงเมื่อได้วินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว เว้นแต่ จะมีเหตุอันต้องมีการรื้อฟื้นคดีใหม่ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยมาตรการใดๆ ส่วนใหญ่กฎหมายจะกำหนดให้เป็นเรื่องของเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร ผู้มีความชำนาญในส่วนนั้นๆ เช่น พนักงานคุมประพฤติ เป็นต้น กรณีที่ปรากฏชัดที่สุดในหลายประเทศก็คือ เมื่อศาลได้พิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษบุคคลคนหนึ่งแล้ว หากกรณีมีเหตุผลพิเศษทางรัฐประศาสนโยบาย ประมุขของฝ่ายบริหารอาจดำเนินการอภัยโทษหรือนิโทษกรรมสำหรับบุคคลนั้นก็ได้

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจเป็นหลักผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมาย อันเนื่องมาจากทฤษฎีการลงโทษในปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนไป ในปัจจุบันประเทศต่างๆ ส่วนมากได้เลิกใช้ทฤษฎีแก้แค้น (vergeltungstheorie) มาเป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมากขึ้น มุ่งเน้นในการแก้ไขเยียวยา โดยเปิดโอกาสให้สังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการกับปัญหามากขึ้น

สำหรับหลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจนี้มีผลดีตรงที่ทำให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจอย่างยืดหยุ่น ปรับเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี และลดความกระด้างของกฎหมายไปได้ในตัว

“ดุลพินิจ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 หมายถึง การวินิจฉัยที่เห็นสมควร ส่วน “discretion” ตามพจนานุกรมกฎหมายภาษาอังกฤษ Black's Law Dictionary อธิบายว่า คำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “discretio” โดยมีความหมายว่า เป็นอำนาจพิเศษหรือสิทธิพิเศษ (privilege) ของศาลที่จะพิจารณาตามหลักความยุติธรรม ซึ่งความหมายทั้งสองต่างก็สอดคล้องกับคำกล่าวของ อริสโตเติล (Aristotle) ปราชญ์ชาวกรีกว่า “ที่ไหนมีสังคม ที่นั่นต้องมีกฎหมาย” และคำกล่าวของ Cohen นักกฎหมายชาวอังกฤษว่า “เมื่อมีกฎหมาย ย่อมต้องมีดุลพินิจอยู่เคียงคู่กัน(Rules must be supplemented with discretion)”⁹ อย่างไรก็ตาม การใช้ดุลพินิจที่ไม่เหมาะสม เช่น ใช้ดุลพินิจโดยไม่สุจริต (bad faith) หรือใช้ดุลพินิจโดยไม่เห็นสมควร(unreasonable)จะสร้างความยุติธรรมอย่างหาสิ่งเปรียบประมาณมิได้ Dicey นักกฎหมายชาวฝรั่งเศส ได้กล่าวว่า “ดุลพินิจมีอยู่ที่ใด ก็ย่อมมีช่องสำหรับอำนาจอ้างด้วย” Lord

⁹ อติสร ไชยคุปต์, “ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดี,”(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2542),น.11.

Camden นักกฎหมายชาวอังกฤษอีกท่านหนึ่ง ได้กล่าวอย่างชัดเจนและลึกซึ้งว่า “อันอำนาจใช้ดุลพินิจนั้น ดูเป็นกฎที่ทำคุณเพราะว่าดุลพินิจจะเป็นประการใดหาได้ไม่ ต่างคนก็ต่างกัน ดูเป็นกรณีแล้วแต่ลักษณะนิสัยใจคอและอารมณ์ความรู้สึก อย่างดีที่สุดก็ไม่พ้นอยู่ในลักษณะเรรวนเดี่ยวเป็นอย่างนั้น เดี่ยวเป็นอย่างนี้ ที่ร้ายที่สุดก็คือแล้วแต่กิเลส โมหะและอารมณ์อันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชนที่ยังมีผิดพลาด”¹⁰

ดังนั้น “ดุลพินิจ” จะยังคงต้องมีบทบาทสำคัญอยู่ตรงเท่าที่ผู้สร้างและผู้ใช้กฎหมายนั้นคือมนุษย์ แต่การใช้ดุลพินิจจะต้องใช้อย่างตรงไปตรงมา โดยให้อยู่ในความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ ของบทบัญญัตินั้น ๆ ถ้าใช้เป็นประการอื่น การที่ได้กระทำไปนั้นย่อมไม่อยู่ในบทบัญญัติของกฎหมาย การวินิจฉัยที่เห็นสมควร จะต้องเป็นการพิจารณาตามวิธีของเหตุผลและความยุติธรรมไม่ใช่ความเห็นส่วนบุคคล และต้องเป็นการวินิจฉัยตามกฎหมาย ไม่ใช่ตามอารมณ์ และที่สุดต้องไม่ใช่เป็นการวินิจฉัยตามอำเภอใจ หรือไม่แน่นอน คลุมเครือ ฟุ้งซ่าน แต่ต้องวินิจฉัยตามมูลแห่งกฎหมาย ช้อระเบียบและบังคับภายในขอบเขตแห่งตำแหน่งของตนและวัตถุประสงค์ซึ่งกฎหมายมีเจตนาไว้¹¹

3.2 การใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการไทยในปัจจุบัน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ไม่มีบทบัญญัติบังคับให้พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีทุกเรื่อง กฎหมายอนุญาตให้พนักงานอัยการถอนฟ้องได้ แสดงว่าหลักดำเนินคดีอาญาของอัยการเรา ใช้หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ¹²

การพิจารณาสั่งคดีอาญา¹³ เริ่มต้นเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว จะต้องออกคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะระยะเวลาจำกัด โดยผู้ต้องหาอาจจะครบกำหนดควบคุมหรือฝากขัง หรืออาจจะพ้นระยะเวลาประกันตัวตามกฎหมาย พนักงานอัยการจึงต้องสั่งคดีเสียภายในระยะเวลาอันจำกัดนั้น หากไม่สั่งภายในเวลาดังกล่าว

¹⁰ เฟิงอ้าง, น. 14.

¹¹ เฟิงอ้าง, น.15.

¹² คณิต ญ นศร,อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1 ,น.200-201

¹³ จิตติ เจริญจำ “การสั่งคดีของอัยการ,” วารสารอัยการ ,ปีที่ 14,ฉบับที่ 164, (ตุลาคม 2534),น.121-129.

ผู้ต้องหาอาจจะถูกปล่อยตัวไป หรือสัญญาประกันสิ้นสุดลง ทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาไปส่งศาลพร้อมกับฟ้องได้ ในที่นี้ผู้เขียนขอกล่าวถึงสำนวนการสอบสวนที่รู้ตัวผู้กระทำความผิด และพนักงานสอบสวนได้ตัวผู้กระทำความผิดมาแล้ว ซึ่งผู้กระทำความผิดนั้นอาจถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือมีประกันตัวไปโดยเรียกตามภาษากฎหมายว่าปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ลักษณะของสำนวนการสอบสวนที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดนั้น หมายถึงสำนวนประเภทที่พนักงานสอบสวนรู้ตัวว่าใครเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว ซึ่งเป็นการรู้ตัวที่แน่นอน รู้ทั้งชื่อ นามสกุลและที่อยู่ การสอบสวนเป็นการแน่ชัดว่า ผู้ที่รู้ตัวนั้นเป็นผู้ที่กระทำความผิด โดยมีพยานหลักฐานพร้อมบริบูรณ์ ซึ่งให้เห็นได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง

เมื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพนักงานสอบสวนได้ตัวบุคคลผู้ต้องหาแล้ว โดยอาจจะมีการจับกุมตัวได้ตามหมายจับ หรือจับได้ในความผิดซึ่งหน้า หรือได้ตัวมาโดยประการอื่น เช่น ผู้กระทำความผิดเข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนเป็นต้น พนักงานสอบสวนได้เอาตัวผู้กระทำความผิดนั้นไว้เป็นผู้ต้องหา มีการสอบสวนปากคำของผู้ต้องหานั้นไว้ตามกระบวนการของกฎหมาย ซึ่งผู้ต้องหาจะต้องให้การถึงข้อหาที่พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ทราบโดยอาจจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธก็ได้ ในการปฏิเสธนั้นจะปฏิเสธลอย หรือไม่ให้การในรายละเอียดประการใดเลย หรือจะปฏิเสธโดยมีรายละเอียดต่างๆก็ได้ แล้วแต่เหตุผลและความจำเป็นของผู้ต้องหา ลักษณะนี้กฎหมายเปิดโอกาสให้สมัครใจที่จะให้การอย่างไรก็ได้

กรณีที่ผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อพนักงานสอบสวนแล้วเช่นนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งกับตัวผู้ต้องหานั้น โดยอาจจะปล่อยตัวไปให้มีประกันหรือไม่มีประกันก็ได้ หรือปล่อยตัวไปโดยมีทั้งประกันและหลักประกันก็ได้ แล้วแต่พนักงานสอบสวนจะเห็นสมควรตามความเชื่อถือ สำหรับในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นไม่สมควรที่จะปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ก็จะควบคุมตัวเอาไว้ จนกว่าจะหมดอำนาจควบคุมของตนตามกฎหมาย เมื่อหมดอำนาจควบคุมแล้ว จะนำตัวผู้ต้องหาไปขออำนาจศาลฝากขังไว้จนกว่าจะครบกำหนดตามที่กฎหมายให้อำนาจศาลขังไว้ได้ แล้วแต่ลักษณะของความผิด ในระหว่างที่อยู่ในอำนาจควบคุมตัวของพนักงานสอบสวน หรือขังอยู่ตามอำนาจศาล ผู้ต้องหาอาจยื่นคำร้องขอประกันตัวต่อพนักงานสอบสวนหรือต่อศาลได้ แล้วแต่กรณี หากพนักงานสอบสวน หรือศาลให้ประกันตัว ก็ปล่อยตัวไปและกำหนดวันให้นายประกันส่งตัวผู้ต้องหามายังพนักงานสอบสวน หรือศาลตามระยะเวลาที่สั่งไว้ ลักษณะดังกล่าวเรียกว่า รู้ตัวผู้กระทำความผิด และได้ตัวผู้กระทำความผิดมาแล้ว เช่นนี้ เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จแล้ว จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนนั้นไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งในการส่งสำนวนการสอบสวนไปเช่นนั้น พนักงาน

สอบสวนจะต้องมีความเห็นเกี่ยวกับการสอบสวนนั้นด้วยว่า ควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้อง
ผู้ต้องหา

กรณีสั่งฟ้อง ผู้ต้องหา พนักงานอัยการจะต้องมีเหตุผลว่า ที่สั่งฟ้องนั้นเพราะอะไร เหตุผลนี้เป็นเหตุผลที่ปรากฏข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนคดีนั้น จะนำข้อเท็จจริงนอก
สำนวนมาเป็นเหตุผลในการสั่งฟ้องไม่ได้ นอกจากจะเป็นเหตุผลที่รู้กันอยู่ทั่วไปโดยไม่อาจจะ
โต้แย้งได้ เหตุผลที่รู้กันทั่วไปนี้ แม้ไม่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนก็สามารถยกขึ้นอ้างอิงใช้ในการ
สั่งคดีได้ และหากข้อเท็จจริงยังไม่ปรากฏ หรือยังไม่เพียงพอ พนักงานอัยการก็สามารถสั่งให้
พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจน การสั่งฟ้องนั้นจะต้อง
มีหลักฐานเพียงพอ โดยพอที่จะมีมูลฟังได้ว่า ผู้ต้องหากระทำความผิด และศาลสามารถลงโทษ
ผู้กระทำความผิดได้ เช่น มีประจักษ์พยานยืนยันเห็นผู้ต้องหาขณะกระทำความผิด และมีพยาน
อื่นประกอบว่าผู้ต้องหากระทำความผิด ทางอัยการก็สามารถออกคำสั่งฟ้องได้ บางคดีมี
พยานปากเดียว แต่เป็นพยานที่เชื่อถือได้ มีเหตุผลอื่นสอดคล้องกันในสำนวนการสอบสวน เป็น
พฤติการณ์แวดล้อมว่าพยานได้เห็นเหตุการณ์จริง และพยานแวดล้อมสามารถชี้ให้เห็นได้ว่า
พยานปากเดียวนั้นได้มีและเห็นจริง เช่นนี้ย่อมเป็นเหตุผลเชื่อมโยง เชื่อได้ว่าพยานได้เห็น
เหตุการณ์จริง เป็นเหตุผลเพียงพอที่มีน้ำหนักเชื่อได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง เมื่อ
พนักงานอัยการเห็นว่าคดีนี้มีมูล ก็จักออกคำสั่งฟ้องผู้หา

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีประจักษ์พยานเพียงปากเดียว ที่เห็นเหตุการณ์ พนักงาน
สอบสวนจะต้องมีความสามารถในการแสวงหาพยานหลักฐาน หรือพยานแวดล้อม ประกอบกับ
ประจักษ์พยานนั้นให้เด่นชัด เช่นอาจจะต้องมีรายการสืบสวนก่อนเกิดเหตุพฤติการณ์ หรือ
แผนการที่ติดตามผู้ต้องหาว่ามีการดำเนินการที่กระทำความผิดอย่างไร หรือมีพฤติกรรมภายหลัง
การกระทำความผิดอย่างไร เช่น ภายหลังเกิดเหตุแล้ว พนักงานสอบสวนรู้ตัวผู้กระทำความผิด
ทันที ได้ออกติดตามผู้กระทำความผิดคนนั้น ปรากฏว่าได้หลบหนีไปอย่างไร ซึ่งความจริงแล้ว
ลักษณะที่ผู้ต้องหาหลบหนีจากที่อยู่ภายหลังเกิดเหตุนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง พนักงานสอบสวน
จะต้องรายงานผลการติดตามให้เห็นชัดเป็นระยะๆ ว่าติดตามไปจับกุมได้อย่างไร เพราะจะได้
เชื่อมโยงให้เห็นว่า ประจักษ์พยานปากเดียวนั้นได้มีอยู่จริง

ผลการสืบสวนติดตามผู้กระทำความผิดก่อนเกิดเหตุ ก็มีความสำคัญเหมือนกัน
ผู้สืบสวนจะต้องบันทึกการติดตามแผนที่รู้เป็นระยะๆ และรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน ผล
การสอบสวน ผลการสืบสวนเช่นนั้น จะเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญ ใช้เป็นเหตุผลเชื่อมโยงเชื่อ
ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดเช่นนั้นจริง แม้จะขาดประจักษ์พยานบ้าง ก็ยังเป็นเหตุผลที่

สนับสนุนพยานที่มีอยู่ให้มีน้ำหนักเชื่อถือได้ หากได้พยานหลักฐานในลักษณะนี้เด่นชัดทางพนักงานอัยการเห็นว่าคดีพยานมีมูลได้ ก็จะสั่งฟ้อง สำหรับในคดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน แต่ไม่มีประจักษ์พยานยืนยันเลย ลักษณะนี้หากเป็นคดีที่มีการรับสารภาพชั้นศาลแล้วศาลลงโทษได้เลย โดยไม่ต้องสืบพยานประกอบ เช่น คดีความผิดฐานลักทรัพย์เป็นต้น ทางพนักงานอัยการจะพิจารณาเห็นว่า การรับสารภาพในชั้นสอบสวนนั้นไม่มีข้อสงสัยว่าจะได้มาโดยไม่ชอบในทางอื่นแล้ว ย่อมเป็นที่เห็นได้ว่าคดีนั้นมีมูลจะออกคำสั่งฟ้อง เพื่อให้ศาลได้วินิจฉัย

คดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพโดยไม่มีประจักษ์พยานเลยนี้ หากมีพยานหลักฐานแวดล้อมเป็นต้นว่ามีพยานวัตถุของผู้ต้องหา หรือลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหา ตลอดจนรอยเท้าของผู้ต้องหาที่ค้นได้ในที่เกิดเหตุ ย่อมจะมีน้ำหนักเพียงพอที่จะชี้ให้เห็นได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง ทางพนักงานอัยการจะสั่งฟ้องคดีที่มีหลักฐานในลักษณะดังกล่าว ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องมีความสามารถในการค้นหาพยานวัตถุต่างๆ เหล่านี้เข้ามาประกอบคดีโดยอาศัยเทคนิคในทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วย ซึ่งรัฐจะมีเครื่องมือเหล่านี้้อยู่อย่างเพียงพอแล้ว สำหรับคดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพชั้นสอบสวน และในคดีนั้นมีพยานที่เห็นเหตุการณ์เพียงคนเดียว เช่นนี้ หากพยานปากนี้มีเหตุผลรับฟังได้ และมีเหตุแวดล้อมให้เชื่อได้ว่าเป็นพยานที่เห็นเหตุการณ์จริง ย่อมชี้ให้เห็นชัดว่าคดีลักษณะนี้มีมูลพอให้ศาลลงโทษได้ ทางอัยการจะสั่งฟ้อง เพราะคำรับสารภาพที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น รับฟังได้

ส่วนคดีที่ ไม่มีประจักษ์พยานในขณะเกิดเหตุ แต่ยึดทรัพย์ที่มีการประทุษร้ายหรือลักเอาไปได้ อยู่ในครอบครองของผู้ต้องหา แสดงให้เห็นชัดว่า ทรัพย์ที่ได้ไปจากการกระทำความผิดนั้นอยู่ที่ตัวผู้ต้องหา เชื่อได้ว่าผู้ต้องหาจะต้องทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งอย่างแน่นอน สภาพเช่นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นความผิดเกี่ยวกับลักทรัพย์หรือรับของโจร เมื่อได้ทรัพย์ที่ผู้ต้องหา อย่างน้อยที่สุดก็ต้องรับของโจรไว้ อันเป็นความผิดที่ชัดเจนแน่นอน แต่ก็มีพฤติการณ์อื่นทำให้เชื่อได้ว่าผู้ต้องหานี้น่าจะลักทรัพย์เหมือนกัน ในสภาพเช่นนี้ทางพนักงานอัยการจะพิจารณาสั่งฟ้องลักทรัพย์หรือรับของโจรควบคู่กันไป โดยบรรยายฟ้องให้เห็นว่ามีคนร้ายลักทรัพย์ไปแล้วจับตัวจำเลยได้พร้อมทรัพย์ ดังนั้นจำเลยอาจมีความผิดฐานลักทรัพย์ หรือมิฉะนั้นก็ผิดรับของโจร และหากจำเลยให้การรับสารภาพฐานลักทรัพย์ หรือสืบพยานให้เห็นได้ว่าจำเลยลักทรัพย์ ผลก็ลงโทษฐานลักทรัพย์ตามที่ได้ความนี้ได้

ดังนั้น การทำความเข้าใจและสังคดีของพนักงานอัยการนั้น ได้ยึดหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในข้อ 56 ว่า

“พนักงานอัยการต้องตรวจสอบความถูกต้องของสำนวนการสอบสวน และพิจารณาสำนวน โดยละเอียดรอบคอบ”

พนักงานอัยการต้องทำความเข้าใจในสำนวนการสอบสวนโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานการสอบสวน โดยระบุวัน เวลา สถานที่เกิดเหตุ และ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
2. การพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนว่าเป็นพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ความผิดหรือ ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้หรือไม่ เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ รวมทั้งคำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน
3. แนวทางการดำเนินคดีจากพยานหลักฐาน คำรับสารภาพและข้อกฎหมาย จะทำให้ศาล ลงโทษได้หรือไม่
4. คำสั่งฟ้องไม่ฟ้องตามข้อหาและบทกฎหมายใด การขอเพิ่มโทษ การขอบวกโทษ การนับ โทษต่อจากคดีอื่นและคำสั่งเกี่ยวกับของกลางในคดี รวมทั้งจะใช้วิธีการเพื่อความ ปลอดภัยได้หรือไม่

ในข้อ 50 มีว่า

“การออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการผู้มีอำนาจดำเนินคดี นั้น

ส่วนการลงนามในคำฟ้อง เป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าพนักงานอัยการ เว้นแต่ กรณี จำเป็นและเร่งด่วน ให้พนักงานอัยการผู้มีอำนาจใส่ถัดลงนามมีอำนาจลงนามในคำฟ้อง

ในกรณีที่มิคำสั่งตั้งคณะทำงานเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินคดี ให้หัวหน้าคณะทำงานหรือ ผู้ที่คณะทำงานมอบหมายเป็นผู้ลงนามในคำฟ้อง”

จากระเบียบดังกล่าวข้างต้นย่อมเป็นที่ยืนยันได้ว่า การที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องผู้ต้องหา นั้น จะต้องมิเหตุผลจากพยานหลักฐานในการสอบสวนเสมอ พนักงานอัยการจะเกลี้ยฟ้องผู้ใด นั้นไม่อาจจะทำได้ เพราะมีการปฏิบัติตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และเป็นไปตามการ พิจารณาพยานหลักฐานที่การสอบสวนได้มาและมีอยู่

ในทางปฏิบัติงานของพนักงานอัยการนั้น การเกลี้ยฟ้องมิอาจจะทำได้เลย เพราะต้อง ผ่านขั้นตอนการสั่งตามลำดับชั้นการบังคับบัญชาหลายคนด้วยกัน

ในขั้นตอนเหล่านี้ มีการกลั่นกรองงานในแต่ละชั้นอย่างละเอียดรอบคอบ เพราะชั้นการ บังคับบัญชานั้นได้วางหลักเกณฑ์ ไว้อย่างระมัดระวังและสุขุมรอบคอบมาก แต่ละชั้นตอนก็มี อิสระในการทำความเข้าใจและคำสั่งอย่างแท้จริง

ลักษณะการสั่งฟ้องคดีของอัยการนั้น เป็นเอกลักษณ์ในการ พิจารณาตามลำดับผู้บังคับบัญชา มิใช่เป็นการสั่งในลักษณะองค์คณะ และแนวการดำเนินการสั่งคดีในสภาพดังกล่าวนี้ ได้ถือปฏิบัติกันมาช้านานแล้ว จนกระทั่งเป็นที่เชื่อถือได้ว่า เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แนวความคิดเห็นในการสั่งฟ้องตามลำดับชั้นบังคับบัญชาจะยังไม่มีเปลี่ยนแปลงไป เพราะสามารถเป็นข้อจัดปัญหาอื่นได้ทั้งหมด

เมื่ออัยการมีคำสั่งฟ้องคดีนั้นแล้ว ก็จะร่างและพิมพ์ฟ้องตามแบบคำฟ้องของศาลและนำฟ้องไปยื่นต่อศาล ในการยื่นฟ้องต่อศาลนี้ อัยการต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลพร้อมกับฟ้องด้วย ซึ่งเป็นภาษากฎหมายว่า “อัยการต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมฟ้อง” ทางอัยการจะฟ้องคดีอาญาใดโดยไม่มีตัวผู้ต้องหาส่งไปพร้อมกับคำฟ้องไม่ได้ เว้นแต่ตัวผู้ต้องหานั้นจะอยู่ในอำนาจของศาลแล้ว โดยอาจจะเป็นกรณีฝากขังไว้ในคดีนั้นหรือยังอยู่ในคดีอื่น เช่นนี้ทางอัยการย่อมฟ้องต่อศาล โดยขอให้ศาลเบิกตัวมาพิจารณาพิพากษาต่อไปได้ หากอัยการฟ้องคดีใดโดยไม่มีตัวผู้ต้องหา ศาลจะไม่รับฟ้องคดีนั้น

3.3 หลักการพื้นฐานในการควบคุมดุลพินิจ มี 2 ประการ

3.3.1 โครงสร้างของดุลพินิจ (Struchuring) หมายถึงสิ่งที่กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการพิจารณาเกี่ยวกับดุลพินิจ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการช่วยเหลือได้มาซึ่งข้อมูลต่างๆ อย่างเปิดเผยและยุติธรรม

3.3.2 การทบทวนดุลพินิจ (Checking) แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

ก. ดุลพินิจที่มีการทบทวน คือ เมื่อใช้ดุลพินิจแล้ว จะมีการควบคุมตรวจสอบ จากภายในองค์กรและภายนอกองค์กร

ข. ดุลพินิจเด็ดขาด เป็นดุลพินิจที่มีความเด็ดขาดอยู่ในตัวเอง สมบูรณ์ในตัวเอง โดยไม่มีการทบทวน และองค์กรอื่นใดก็ไม่มีอำนาจที่จะเข้ามาพิจารณาทบทวนได้ ซึ่งองค์กรที่จะใช้ดุลพินิจเด็ดขาดนี้ได้ ต้องมีความสำคัญในตัวเองในลักษณะ “สูงสุด” อยู่ในตัว

3.4 ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนและความเห็นทางคดีจากพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการก็ต้องพิจารณาพยานหลักฐานต่างๆ ในสำนวนว่ามีครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่ หากมีครบถ้วนสมบูรณ์เพียงพอที่จะทำความเห็นและคำสั่งได้ พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องผู้ต้องหา ถ้ามีพยานยืนยันเพียงพอที่จะฟ้องผู้ต้องหาได้ และพนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา กรณีมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะยืนยันพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาได้ หากกรณีพยานหลักฐานในสำนวนมีไม่เพียงพอที่จะทำความเห็นและคำสั่งต่อไปได้ พนักงานอัยการจะทำคำสั่งให้พนักงานสอบสวน สอบสวนเพิ่มเติม เมื่อพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมได้ข้อเท็จจริงตามที่สั่งสอบสวนเพิ่มเติมครบถ้วนแล้ว พนักงานอัยการจะทำความเห็นและคำสั่งว่าฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

ในการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาโดยถือว่าเป็นอำนาจ “กึ่งตุลาการ” การสั่งคดีของพนักงานอัยการ จึงไม่จำต้องผูกพันกับความเห็นทางคดีของพนักงานสอบสวนที่เสนอมาพร้อมสำนวน พนักงานอัยการมีอำนาจในการวินิจฉัยหรือคำสั่งทางคดีโดยอิสระ ปราศจากการแทรกแซงทั้ง จากภายในและภายนอกองค์กร

ในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกล่าวถึงการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการ เฉพาะ การออกคำสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง และสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมเท่านั้น

3.5 ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 บัญญัติว่า

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง

มาตรา 143 ดังกล่าวไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการไว้ ซึ่งต่างจากการพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้องของศาลซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ว่า

“ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดก็ดี การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดก็ดี คดีขาดอายุความแล้วก็ดี มีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรต้องรับโทษก็ดี ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป แต่ศาลจะสั่งชั่งจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้”

เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิด และไม่มีกรณียกเว้นโทษตามกฎหมาย ให้ศาลลงโทษแก่จำเลยตามความผิดแต่เมื่อเห็นสมควรศาลจะปล่อยจำเลยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีได้ค่อนข้างกว้างขวาง นักวิชาการจึงเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาของไทยใช้หลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจ (Opportunity principle) คือ เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานการสอบสวนแล้ว มีเหตุควรเชื่อว่า ผู้ต้องหากระทำความผิด เมื่อคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่สังคมจะได้รับจากการฟ้องคดีและคำนึงถึงผลร้ายที่เกิดแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องจากการฟ้องคดีแล้ว ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดของเขา รวมทั้งเหตุผลอื่นๆ ที่สมควร พนักงานอัยการก็อาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้เสมอ และเมื่อฟ้องคดีไปแล้วหากมีเหตุผลสมควรก็อาจยุติคดีได้ด้วยกรณียกฟ้อง หลักการฟ้องตามดุลพินิจนี้ มีผลดีตรงที่ทำให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจอย่างยืดหยุ่น ปรับเข้ากับสภาพเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เป็นอย่างดี และลดความกระด้างของกฎหมายไปได้ในตัว

3.6 คำสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม

เหตุที่สั่งสอบสวนเพิ่มเติม เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อพนักงานอัยการเห็นสมควรหรือผู้ต้องหา หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องในคดีร้องขอ พนักงานอัยการอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องต่อไป

กรณีแรกเนื่องจากการร้องขอความเป็นธรรม ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 48¹⁴

“กรณีที่มีการร้องขอความเป็นธรรม ในกรณีที่จะมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาทุกข้อหาหรือบางข้อหา ให้เสนอสำนวนพร้อมความเห็นตามลำดับชั้นถึงอธิบดีเพื่อพิจารณาสั่ง

¹⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ, สำนักงานอัยการสูงสุด, จัดพิมพ์โดยห้างหุ้นส่วนจำกัด จีรวิธการพิมพ์ 2547, น.22.

กรณีที่มีคำสั่งฟ้องให้ดำเนินการให้ได้ตัวผู้ต้องหาภายในฟ้องต่อศาล และให้รีบทำบันทึกส่งคำร้องขอความเป็นธรรม สำเนาความเห็นและคำสั่งพร้อมทั้งสำเนารายงานการสอบสวนเสนออธิบดีเพื่อทราบ...”

การดำเนินคดีร้องขอความเป็นธรรมเป็นการอำนวยความสะดวกทางอาญาให้แก่ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน และเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติราชการของพนักงานอัยการอีกทางหนึ่งด้วย เนื่องจากบางครั้งมีประชาชนร้องเรียนเกี่ยวกับความประพฤติดังกล่าวของพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีนั้น ๆ ด้วย

ในทางปฏิบัติ เมื่อพนักงานอัยการรับสำนวนมาจากพนักงานสอบสวนแล้ว หากมีบุคคลดังกล่าวข้างต้นร้องขอความเป็นธรรมเข้ามาในคดี พนักงานอัยการผู้ตรวจสำนวนจะพิจารณาคำร้องขอความเป็นธรรมดังกล่าวแล้ว ทำความเห็นเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการว่า เห็นควรจะสอบสวนเพิ่มเติมตามคำร้องดังกล่าวหรือไม่ หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นด้วยและมีคำสั่งให้สั่งสอบสวนเพิ่มเติมตามความเห็นของพนักงานอัยการผู้ตรวจสำนวนเสนอ ก็จะออกคำสั่งสอบสวนเพิ่มเติม ต่อมาเมื่อได้รับผลสอบสวนเพิ่มเติมดังกล่าวจากพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการผู้ตรวจสำนวนก็จะนำพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสอบสวนเพิ่มเติมนั้นมาพิจารณาว่า เห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อไป สำหรับกรณีมีความเห็นสั่งฟ้องและเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน เช่น จะครบฝากขังหรือผิดฟ้องครั้งสุดท้าย มีเวลาจำกัด ให้ดำเนินการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลภายในเวลาดังกล่าว และรีบทำบันทึกพร้อมส่งคำร้องขอความเป็นธรรม สำเนาความเห็นและคำสั่งและสำเนารายงานการสอบสวนเสนออธิบดีเพื่อทราบต่อไป แต่หากมีเวลาเพียงพอให้รอคำสั่งจากอธิบดีว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีนั้นหรือไม่ต่อไป หากเป็นกรณีที่จะมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาทุกข้อหาหรือบางข้อหา ให้เสนอสำนวนพร้อมความเห็นตามลำดับชั้นถึงอธิบดีเพื่อพิจารณาสั่งว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องตามเสนอต่อไป

กรณีต่อมาที่พนักงานอัยการสั่งสอบสวนเพิ่มเติม คือ กรณีที่พนักงานสอบสวนยังทำการสอบสวนไม่สิ้นกระแสความ พนักงานอัยการก็ใช้อำนาจสอบสวนเพิ่มเติมให้พนักงานสอบสวนจัดการรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้ความแน่ชัดเสียก่อนที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 69¹⁵

¹⁵ เพิ่งอ้าง, น.32.

“ก่อนมีความเห็นหรือคำสั่ง ให้พนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานในคดีให้ได้ความแน่ชัดเสียก่อนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ หากยังไม่แน่ชัดก็ให้ส่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามตามรูปคดี...”

การสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานอัยการนั้นถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการค้นหาความจริง หากใช้ให้เหมาะสม ถูกต้องแล้ว ความจริงในทางคดีจะสมบูรณ์กว่าการตรวจสอบพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานเท่าที่พนักงานสอบสวนเสนอมาเพียงอย่างเดียว ซึ่งเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว จะได้ความจริงในชั้นพิจารณาที่ตรงกับข้อเท็จจริงในคดี และศาลก็จะตัดสินคดีเป็นไปตามฟ้อง และลงโทษจำเลยต่อไป